

K R O N I K A

Opera. — Poleg nekoliko novo zasedenih vlog smo slišali v tekočem repertoarju poslednja dva meseca tri premiere: eno opero, eno opereto in baletni večer.

V «Plesu v maskah» je gostovala zagrebška primadona Zdenka Zikova z velikim uspehom. Zikova je idealna pevka in igralka, zato nam je vsako njeno gostovanje praznik. — Z Mitrovićevo smo pridobili prvovrstno silo z velikim glasom, velikim znanjem, nad vse simpatično igralko, ki ima obsežen repertoar, ki zaradi svoje globoke muzikalnosti hitro študira in točno naštudira. Manjše vloge ustvarja brez podcenjevanja. Slišali smo jo v «Plesu v maskah», «Glumačih», «Toski» in «Treh oranžah» ter pri premieri «Čarobne piščali». Z neverjetno sigurno muzikalno apercepcijo se je vživela v vlogo Fata-morgane. — Ogromen repertoar ima Kovač; kadar zmanjka repertoarja ali ni tenorja, je on vedno tisti, ki vskoči za obolelega tovariša in nastopi v vlogah, ki jih Banovec še nima na repertoarju; pri Gospodinovu pa o kakem repertoarju itak ne more biti govora. Zakaj je ta pevec še član opere, mi je spričo težkega finančnega stanja našega gledališča res uganka. Popovičeva vidno napreduje, Majdičeva se je že popolnoma vživela v gledališko ozračje. Rumplja sem občudoval zopet v «Hoffmanovih», «Oranžah», «Faustu»... Intonačna čistota in ritmična sigurnost sta mi pri njem posebno simpatični. Njegova igra v «Hoffmanovih» je res vse skozi premišljena in demonsko prepričevalna. Istotako v «Faustu».

Tik pred Božičem je dirigiral ravnatelj Polič Mozartovo «Čarobno piščal». Tu je potrebno omeniti uverturo kot umetnino zase. To čisto, izredno bogato glasbo, kakršno je bilo dano napisati Mozartu, je Polič očitno močno vzljubil. Ne vem, koliko orkestralnihkušenj je bilo, na vsak način pa moram Poliču priznati, da je uvertura delovala name z isto silo kot svoj čas na Dunaju pod Straussovo taktirko ali lani v Pragi pod Zemlinskim. Oba ta dva slovita kot neprekosljiva interpretata Mozartovih del. Ta glasba je elementarna, vseskozi plemenita, prosta ne le vsake brutalnosti, ampak tudi jokavosti. Ni čuda, ako današnji komponisti po večini ne navezujejo na romantike — tudi wagnerizem se je že preživel —, temveč zidajo na temeljih, ki jih je postavil Bach (preko Regerja in Busonija nadaljujejo to smer Hindemith, preko Mahlerja Schönberg s svojimi učenci, Weleszem, Bergom i. dr.), drugi zopet uvažajo tako zvani neoklasicizem, ki skuša učinkovati s primitivnostjo izraza ter možnosti tudi s primitivnostjo izraznih sredstev. Poslednja struja ima nedvomno svoj izvor v Mannheimski šoli, katere prvo epoho vodi Stamitz in iz katere se je razvilo nemško klasično trozvezdje Haydn-Mozart-Beethoven. Beethoven se je v svojih poslednjih opusih nagibal že nekoliko k romantiki, prva dva sta ostala klasika, ki pa o prilikah tudi nista zametavala pridobitev tako zvanih predklasikov iz polifone dobe (Bach, Händel), h katerim sta se v izrazu zatekala, posebno v delih nabožnega sujeta, Haydn v oratorijih, Mozart pa v mašah in osobito v rekvijemu. Polifone forme, vsaj deloma, je Mozart uporabljal tudi v komorni in simfonični glasbi. Zadnji stavek kvarteta v g-duru ter istotako finale simfonije «Jupiter» sta spretni kombinaciji fuge s sonatno, ozir. rondo-formo. Tudi v uverturi «Čarobne piščali» poživljajo orkester genialno vpletene kano-nične imitacije glavnega motiva. Melodična in harmonska jasnost ter lapidarnost izraza, ki karakterizira današnjo homofono skladateljsko generacijo, pa ima svoj izvor menda v francoskih klavecinstih (Couperin, Rameau). Čudno.

je, da na Mozartove temelje zida danes malo nemških komponistov, pač pa Francozi, Lahi in Slovani. Mislim, da je že Debussyju začela presedati romantika s svojim pompom ter smatram v glasbi impresionizem kot nekak predakord k neoklasicizmu. Današnji Francozi (Milhaud, Poulenc, Honegger, Ravel in drugi) ter Lahi (Malipiero, Respighi, Casella), Španca (de Falla, Albeniz) se nagibajo k nadaljevanju smeri Couperin (Stamitz) - Mozart - Debussy. Med Čehi bi tej smeri prištel Janačka in Martinů, mogoče tudi Sůka; med Rusi pa celo generacijo. Seveda se Rusi in Čehi odlikujejo ter ločijo od ostalih po svoji originalni melodiki, posebno pa še po elementarnem, silnem ritmu. — Uverturo «Čarobni piščali» bi v tako dovršenem izvajanju, kot je bila podana pod Poličevo taktirko, takoj po zadnjem taktu spet rad poslušal od začetka. Orkester je poleg absolutne tehnične sigurnosti dokazal ogromno disciplino ter razumevanje dela kot takega. Tudi v poteku opere je bil orkester do zadnjega takta izvrsten. Fino niansirana dinamika, tempa in intonacijska čistota ter vpoštevanje najmanjših detajlov, vse to se je spajalo v potenciran učinek celote.

O vlogah, ki so bile zasedene po večini z najboljšimi močmi naše opere, se moram izraziti samo superlativno. Davidova zasluži priznanje, ker poje novo naštudirane partije izključno slovenski. Nima zmisla znova naštevati senčnih strani njenega glasu, tudi bi je kritika v tem primeru ne vzpodbujala in ne mogla odpraviti zlega. Mislim pa, da bi pri malo večji pažnji na pravilno in jasno izgovorjavo Davidova zelo pridobila. V koloraturah je dovolj spretna, škoda, da ne tudi v dinamiki. Piána in pianissima ne pozna. Vsi ostali so bili glede besedila in njega podajanja na višku ter je bilo mogoče zasledovati potek dejanja brez tiskanega libreta.

Oba ženska terceta, zasedena s samimi solistkami, sta bila igralsko in pevsko na višku, Thalerjeva kot Pamina izvrstna v petju, prozi in kretnjah. Papageno (Janko) in Papagena (Poličeva) sta bila par, da si boljšega ne morem želeti. Janko je menda sploh prvič pel glavno in najobsežnejšo vlogo v operi, in to z največjim uspehom. Sicer pa težko najdemo v vsej operni literaturi hvaležnejših vlog kot so Papagenove arije in duet Papageno-Papagena. Tudi proza in igra Poličeve sta v veliki meri pripomogli k živahnemu poteku opere. Betetto je idealen Sarastro; mogočen v petju, prozi in resni igri, Banovec kot Tamino vseskozi simpatičen. Tudi «črni človek s črno dušo» je dobil v Mohoričevi kreaciji pravega mozartskega interpreta. Zelo mi je ugajal Mohorič tudi o priliki gostovanja Stotterjeve v «Madame Butterfly». Obema duhovnoma Sarastrovega spremstva ni bilo poznati, da se rekrutirata iz zboru. Moderna inscenacija ni niti najmanj motila klasične predstave, nasprotno — naredila jo je le zanimivejšo.

Ravnatelju Poliču je k vrlo uspeli predstavi treba čestitati; pod njegovim vodstvom bi želel slišati koncert Mozartovih simfoničnih skladb.

Druga razveseljiva premiera je bil baletni večer z glasbo Mussorgskega, Balatke in Piernea. Za vse odrske zadeve, razen inscenacije, je poskrbel baletni mojster Vlček z Lidijo Vizjakovo in svojim izvrstnim baletnim zborom. Škoda, da so zaradi odhoda Vlčka in Vizjakove ter par najboljših baletk nadaljnje predstave za zdaj onemogočene; prepričan sem, da se bo po njih povratku baletni večer ponovil s prav takim uspehom. To je absolutna umetnost. Umetnost linije, umetnost geste, umetnost ritma. Solisti kakor tudi ansambel so zadovoljili v najvišji meri ter bili po vsaki točki navdušeno aklamirani. Posebno na poslovilnem večeru Vizjakove in Vlčka priznavanja ni hotelo biti konec. Orkester je bil pod temperamentno Balatkovo taktirko

v vseh nelahkih položajih siguren ter je posebno pri Piernejevem baletu z eleganco prinesel vse finese dela, prepletenega z najmodernejšimi zvoki, sodobno solistično instrumentacijo in sinkopičnimi ritmi. Mussorgskega «Razstava slik» je klavirska skladba ter instrumentirana na tri načine. Tukaj smo jo slišali v Leonardovi obdelavi, ki je pisana za velikanski aparat, kakršnega naša opera ne zmore. Čutil sem, da so nekatera mesta zvenela prazno, posebno par «promenad» med slikami. Izredno posrečeno je skomponiral Balatka svojo «Orientalsko suito», ki je v izvrstni instrumentaciji ter prekrasni inscenaciji (s skromnimi sredstvi!) učinkovala mogočno. Ako se dá suita prirediti za klavir, bi svetoval Balatki, da jo v klavirski obdelavi dá tiskati ter jo izda. Opereta je prinesla Hirskega «Zmagovalko oceana». To je opereta kakor jih poznamo mnogo. Mogoče je v dejanju nekoliko «nerutinirana». Glasba nima bač pretenzij originalnosti ter poleg obligatnih jazzovih ritmov prinaša tudi valček, ki spominja marsičesa. Instrumentirana je spretno ter zveni. Pri publiku je dosegla prav lep uspeh. Tretje dejanje je nekoliko medlo, mogoče zaradi preobširne proze. Opereto je dirigiral ravnatelj Polič, zasedba temeljito naštudiranih vlog običajna. Premiere sta se udeležila tudi libretistka in komponist, ki sta bila deležna vsestranskih simpatij.

Ob priliki petindvajsetletnice umetniškega udejstvovanja mojstra Julija Bettetta so dali «Martu» pod Neffatovim vodstvom. O tem jubileju in o krasno uspeli premieri bom poročal prihodnjič.

Slavko Osterc.

Slovensko moderno slikarstvo v Pragi. Lanskega leta je ljubljanska Narodna galerija priredila v Pragi reprezentativno razstavo slovenskega slikarstva. Po zaključitvi je bila zbirka (nad dve sto slik in grafičnih listov) iz praškega Obecnega duma prenesena v Jakopičev paviljon, kjer je bila prve dni minulega decembra dober teden postavljena javnosti na ogled. Malokatera umetnostna prireditev je v zadnjih letih zbudila toliko pozornosti, javnih in zasebnih komentarjev in izzvala toliko nejevolje in protestov med umetniškim svetom, kakor prav ta. Zato ne bo odveč, če poskusim najti vzroke teh pojavov.

Praška razstava je bila zamišljena kot revanžna prireditev za ljubljanko «Manesovo» razstavo češke umetnosti v l. 1924. Pokazala naj bi, kakor to priča že njena oznaka, razvoj našega slikarstva v zadnjem polstoletju. Dejansko je pa v glavnem predočevala postanek in razvoj impresijonizma, dočim so bile poznejše smeri predstavljene le bolj fragmentarično in enostransko. Zato se zdi naziv «slovensko moderno slikarstvo» v neki meri neupravičen.

Zakaj prireditev v češki umetniški javnosti, in še posebno v dnevnem časopisju, ni našla večjega umevanja, niti tistega simpatičnega odmeva, ki so se ga prireditelji nadejali, ni čisto jasno. Zdi se, da je bilo več vzrokov za ta — milo rečeno — hladni sprejem. Mislim, da je bila zamisel razstave v bistvu zgrešena, oziroma zgrajena na zmotni podmeni. Razstava predvsem ni imela enotnega značaja. Kolikor je nosila zgodovinsko obeležje, je bilo težko pričakovati, da bi dela starejše dobe mogla zbuditi mnogo iskrenega zanimanja med tujo publiko. Priznati si je treba brez ovinkov, da je bilo med razstavljenimi deli dosti takih, ki imajo sicer izvestno zgodovinsko-razvojno pomembnost za naš ožji narodni krog, za široki svet je pa njihova vrednost prav problematična. O tem, da bi taka historično urejena zbirka provincijalnega značaja mogla živahno zainteresirati širše plasti, ne more biti niti govora. Gotovo je, da moderna in res sodobno pojmovana dela, čeprav morda šibkejše kvalitete, pritegnejo in ogrejejo že zaradi novosti in svoje aktualne žive dinamike gledalca, ki sočasne umetnostne tvorbe, tudi tujih umetnikov,